

DE ZEE ZIEN

Koos Meinderts

UITGEVERIJ
De Fontein

JEUGD

Proloog

Ik stond beneden en keek hoe Jan zingend tegen de schoorsteenpijp omhoogklom. Op het hoogste punt zwaaide hij, triomfantelijk. Hij riep nog iets, ik kon niet goed verstaan wat, – ‘Ik heb de zee gezien!’, zou hij dat hebben geroepen? – en toen is hij gevallen en ben ik naar huis gerend: er is niets gebeurd, er is niets gebeurd.

Mijn vader vertelde me wat ik als eerste van iedereen wist, eerder nog dan Jans ouders.

‘Jan is dood.’

‘Wat?!’ riep ik. ‘Wat?!’

Ik speelde het zo overtuigend dat ik wist dat er geen weg terug meer was. De rest van mijn leven zou ik moeten blijven volhouden dat ik van niks wist.

Moeilijk viel het me niet, dat net doen alsof ik van niks wist. Ik had Jan dan wel zien vallen en daarna zien liggen, maar zoiets onwerkelijks is pas echt gebeurd als het je wordt aangezegd.

‘Jan is dood.’

‘Wat?! Wat?!’

Zestien jaar is hij geworden. Zijn dood haalde de krant, een kort bericht in de rubriek Dorpsnieuws: *Jongen maakt dodelijke val uit schoorsteenpijp*. Ik heb het uitgeknipt. *De Eerste Hulpdienst vervoerde het lijk van de ongelukkige jongen naar zijn ouders.*

Dit is wat ik zie: Jans moeder op de keukenstoel waarop ze normaal gesproken aardappels schilt of bonen afhaalt.

‘Dag mevrouw.’

‘Dag Kees. Hoe is het thuis?’

‘O goed hoor, mevrouw.’

‘Jan is boven, op zijn kamer. Ga maar gauw, Kees.’

Zo gingen de aardappelschilgesprekken. Nu gaat het heel anders, nu wordt er niet gesproken, nu zit ze met haar dode kind op schoot, het hoofd in een vreemde knik naar achteren.

Ze huilt niet, of misschien ook wel, maar dan zonder geluid. Ze kijkt zoals alleen een moeder kan kijken die het kind dat ze heeft gebaard (‘Het is een jongen!’) dood in haar armen houdt.

Alleen zij en Jan zijn er. Verder is er niemand in de keuken. Moeder en kind. En ze zitten er nog altijd. Er is geen beweging in te krijgen.

Volgende week word ik zeventig. En dat moet gevierd. Dat vinden de kinderen. Ik wil ze het feest niet onthouden. Ze krijgen hun feest, maar mijn verhaal hou ik voor mezelf.

1959

1.

Jan kwam met geweld in mijn leven. Ik was aan het vissen onder aan de Witbrug aan het begin van het kolenpad, dat naar de tuin van Piet van Vliet voerde, waar ik tomaten plukte en kistjes papierde.

Een simpel klusje. De kistjes die twee aan twee in elkaar gestoken van de veiling komen, maak ik los en zet ik op elkaar tot ik een mooie stapel heb, ongeveer ter hoogte van mijn borst. Daarna bedek ik in een razend tempo de bodem van de kistjes een voor een met een voorgevormd vel ribbeltjeskarton. Een cent per kistje kreeg ik.

‘Oprotten! Dit is mijn plekkie.’

Op de brug stond een jongen die me vaag bekend voorkwam. Ik deed alsof ik hem niet zag en concentreerde me op mijn dobber. Ik viste met levend aas: de baars jaagde.

Met wijd opengesperde bekken zag ik ze door het water schieten, soms met vier, vijf tegelijk, hun kopergroene lijven agressief gestreept als indianen op oorlogspad, slaand met hun felrode staarten op het water, op jacht naar hun prooi.

‘Ben je doof?’ riep de jongen toen ik niet reageerde.

Doof was ik niet, maar het leek me verstandig me doof te houden. De jongen zou vanzelf aftaaien.

‘Dit is mijn plekkie!’ herhaalde de jongen.

Mijn plekkie... waar sloeg dat op? Hij had niet eens een hengel bij zich.

Ik haalde op, keek of het voortje dat ik zo-even aan het haakje had gedaan nog leefde en legde opnieuw in. Liever had ik met een grondeling op baars gevist, een langwerpige zilverkleurige visje dat op de bodem van de sloot leeft. Hoe klein ze ook zijn, ze zijn niet kapot te krijgen. Ik heb wel eens met één grondeling drie baarzen gevangen.

De jongen stapte van zijn fiets en kwam op me aflopen. Ik moest nu toch gaan opletten. Hij was een kop groter dan ik en kwam me bekend voor. Wacht eens, had ik hem laatst niet in de Laetitiazaal gezien, de parochiezaal achter de kerk?

Om de week vertoonde het kindercomité daar in het weekend films. Welke film je te zien kreeg, moest je maar afwachten. Meestal werden er cowboyfilms vertoond, of films waarin een hond de hoofdrol speelde, Lassie of Rin Tin Tin. De laatste keer werd de Dikke en de Dunne gedraaid, mijn absolute favoriet. Ik had dan ook flink de pest in toen de film vastliep.

De lichten gingen aan, ik draaide me om naar de man die de projector bediende en zag een jongen op de achterste rij op een stoel gaan staan, dezelfde jongen die nu tegen me riep dat ik op zijn plek zat en moest oprotten, als ik me niet vergiste.

‘Ik wil mijn geld terug!’ riep hij keihard door de zaal. Hij werd meteen beetgepakt en afgevoerd. Ik weet nog dat

ik jaloers op hem was. Ik zou dat nooit gedurfd hebben, net zomin als ik het durfde om op de achterste rij te gaan zitten tussen de jongens en meisjes die niet voor de film kwamen maar voor elkaar.

De jongen was van zijn fiets gestapt en stond nu vlak voor me. Ik had het goed gezien. Hij was het.

Baf!

Hij raakte me midden op mijn gezicht. Ik liet mijn hengel vallen en greep naar mijn neus, die na de klap onmiddellijk begon te bloeden.

Op hetzelfde moment zag ik mijn dobber ondergaan. Beet, ik had beet en niet zo zuinig ook. Ik bukte om mijn hengel op te pakken. De jongen, die ook had gezien dat ik beethad, was hetzelfde van plan waardoor onze hoofden tegen elkaar aan knalden. Het moet er hebben uitgezien als een scène uit de Dikke en de Dunne.

We hielden allebei de hengel vast. De baars die ik dacht aan de haak te hebben bleek een snoek te zijn. Het duurde zeker een kwartier voor we hem op de kant hadden liggen.

‘Jan,’ zei de jongen. ‘Ik heet Jan.’

2.

's Nachts was mijn neus weer gaan bloeden. Hij was dik geworden, zag ik in de spiegel boven het aanrecht, beneden in de keuken. Mijn rechteroog was blauw. Ik zag eruit als een bokser na afloop van een gevecht.

Ik balde mijn vuisten, maakte onder het maken van snuivende geluiden een paar korte, felle boksbewegingen en stak vervolgens mijn armen in triomf omhoog. Floyd Patterson, wereldkampioen zwaargewicht.

Ik liet ze snel zakken. Ze zagen er niet uit, die dunne armpjes van me. Typisch een hongerwinterkind.

Ik waste het bloed van mijn gezicht, liep de trap op naar zolder, waar mijn vier zusjes sliepen. Truus naast het trapgat, Toos en Lies naast elkaar onder het schuine plafond en daarnaast Gerda.

Ik opende de deur van mijn slaapkamer toen ik de stem van mijn moeder hoorde: 'Ben jij dat, Kees?'

'Ik heb beneden water gedronken,' zei ik. 'Ik had dorst. Welterusten.'

Ik trok de deur achter me dicht en kroop terug in bed, nadat ik eerst Bertje had toegedekt die zich in zijn slaap had blootgewoeld. Bertje sliep in het bed naast het stapelbed dat ik deelde met Rinus. Ik sliep boven.

Na de vakantie ging ik naar de eindexamenklas van De Heilige Familie, de katholieke ULO in de binnenstad, en kreeg ik een eigen kamer, die waar mijn ouders nu sliepen. Hun bed verhuisde naar beneden, naar de voorkamer, achter de glas-in-looddeuren.

De volgende morgen wilde mijn moeder dat de dokter naar mijn neus zou kijken.

‘Moet dat echt?’ vroeg ik.

‘Heel je kussen zat onder het bloed.’

‘Och.’

‘Wil je dat ik met je meega?’

‘Mam, ik ben vijftien!’

‘Zeur dan niet zo.’

Voor ik naar de dokter ging, liep ik eerst de schuur in om te kijken hoe het met mijn snoek ging. Ik had hem gisteren meegenomen naar huis en in een zinken teil gedaan die ik had gevuld met slootwater en kroos.

De snoek lag eerst een poosje op zijn zij te zieltogen en net toen ik dacht dat hij het loodje zou gaan leggen, draaide hij zich om, zwom een paar keer wild rond in de teil en legde zich toen neer bij zijn gevangenschap. Om te voorkomen dat hij eruit zou springen, legde ik wat kippengaas over de teil.

Bertje, die de ‘noek’, zoals hij de snoek noemde, ook wilde zien, was met me meegelopen. Meteen toen ik het gaas weghaalde, stak mijn broertje een hand in het water.

‘Niet doen!’ zei ik en ik trok zijn hand weg. ‘Dat is gevaarlijk. Straks bijt hij je nog.’

Het maakte geen indruk op hem. Ik deed het gaas weer over de teil. De snoek mocht tot vanmiddag in de schuur blijven, langer niet. Mijn moeder had de teil nodig om spinazie in te wassen. Vanmiddag na school zou ik hem samen met Jan vrijlaten op de plek waar we hem hadden gevangen.

Ik hoefde niet lang te wachten bij de dokter.

‘Staat je goed, dat kleurtje,’ zei hij toen hij mijn oog bekeek. ‘Gevochten?’

Ik knikte.

‘Gewonnen?’

Ik maakte een onduidelijke beweging met mijn hoofd, die zowel ja als nee kon betekenen.

Aan mijn oog hoefde niets te gebeuren, zei de dokter. Aan mijn neus wel.

‘Ik ben bang dat-ie gebroken is. En hij lijkt een beetje scheef te staan. Of stond-ie al scheef? Eens even kijken of we daar wat aan kunnen doen.’

Voor ik erop bedacht was had de dokter mijn neus stevig vast tussen zijn twee duimen en gaf hij er een ruk aan. De tranen sprongen me in de ogen.

‘Dat is beter,’ zei de dokter. Hij gaf me pijnstillers mee, alleen voor als het nodig was.

‘Ik denk niet dat je geopereerd hoeft te worden. Kom hem volgende week maar laten zien.’

Een paar jaar later zou ik opnieuw mijn neus breken. Met voetballen dit keer. In een poging de bal weg te koppen, knalde ik met mijn neus tegen het hoofd van de tegenstan-

der. Ik voelde meteen dat het mis was. Mijn neus leek een kwartslag te draaien. De truc met de twee duimen lukte nu niet. Ik moest onder het mes, een ingreep van niks, maar ik moest er wel voor onder narcose.

Ik kreeg een kapje met lachgas opgezet en toen ik naar mijn gevoel niet snel genoeg buiten bewustzijn raakte, raakte ik in paniek. Ik was ervan overtuigd dat de narcose niet werkte. Ik moest als de sodemieter de chirurg waarschuwen, maar net toen ik dat wilde doen, hoorde ik het horloge van de anesthesist tikken: tik... tik... tik...

Het tikken ging steeds langzamer en klonk steeds zwaarder, tot het naadloos overging in klokgebeier.

‘Er gaat er weer een vliegen,’ hoorde ik een stem van heel ver zeggen en ik voelde dat mijn armen naar beneden werden gedrukt. Een tel later vloog ik met gespreide armen over een glooiend landschap. Er klonk orgelmuziek en een onzichtbaar engelenkoor zong ‘Blijf mij nabij, nu het duister daalt’.

Ik werd wakker op de herstelkamer en herinnerde me mijn vliegdream en het lied van het engelenkoor. Ik had uit volle borst meegezongen.

Blijf mij nabij, nu het duister daalt.

Het werd ook gezongen tijdens de uitvaartmis van Jan, toen zijn kist de kerk uit werd gereden.

Het was die dag bloedheet.

www.defonteinkinderboeken.nl

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

De auteur ontving voor het schrijven van dit boek een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

© 2015 Koos Meinderts

Voor deze uitgave:

© 2015 Uitgeverij De Fontein, Utrecht

Omslagafbeelding en -ontwerp: Lenaleen grafisch ontwerp

Grafische verzorging: Bert Holtkamp

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 978 90 261 3913 0 (e-book 978 90 261 3914 7)

NUR 285, 301